

การคิดวิเคราะห์ด้วยเหตุผล

อ.รามิญ กาญจน์ดา

มนุษย์กับการคิด

มนุษย์ใช้การคิดเป็นเครื่องมือในการพิจารณาสิ่งต่างๆที่เป็นปัญหาสำหรับการดำรงชีวิตของตน และใช้ความคิดที่เป็นผลได้จากการคิดมาเป็นข้อมูลในการพิจารณาเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆที่อยู่รอบตัวมนุษย์ให้เกิดเป็นระบบที่มนุษย์สามารถเข้าใจและมั่นใจได้ว่าสภาวะการณ์ต่างๆที่เป็นอยู่ไม่อาจเป็นอันตรายต่อการดำรงชีวิตของตนเอง

การคิดคือการทำที่มนุษย์พยายามที่จะจัดข้อมูลที่ได้รับมาให้เป็นระบบและมีระเบียบ โดยทั้งนี้เพื่อให้ตนเองได้รับประโยชน์ คือการมีความรู้ ความเข้าใจ ความมั่นใจและสามารถนำไปใช้ประกอบการดำรงชีวิตได้ และที่สำคัญการคิดจะทำให้มนุษย์สามารถมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งต่างๆได้อย่างมั่นใจ

โดยทั่วไปมนุษย์มีวิธีการสื่อความคิดของตนเองใน 4 ลักษณะคือ การเสนอความคิดในเชิงพรรณนาเพื่อแสดงอารมณ์และความรู้สึกเน้นการใช้คำที่เร้าอารมณ์และความรู้สึก การเสนอความคิดในเชิงบรรยายเพื่อให้ผู้ฟังเกิดมโนภาพตามข้อเท็จจริงเป็นการเล่าเรื่องตามความเป็นจริง การเสนอความคิดเชิงอธิบายเพื่อให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจนอกเหนือจากการรับรู้เพียงข้อเท็จจริงเป็นการขยายเรื่องให้เข้าใจได้มากขึ้น การเสนอความคิดเชิงชวนให้เชื่อเพื่อให้ผู้ฟังเกิดความเชื่อถือและยอมรับ เป็นการอ้างข้อความเพื่อยืนยัน ใช้คำที่เร้าอารมณ์และข้อเท็จจริงผสมกัน

การใช้เหตุผลกับการอ้างเหตุผล

การใช้เหตุผล(Reasoning) กับการอ้างเหตุผล(Argument) เป็นกระบวนการของการคิดที่ต่อเนื่องกันโดยการให้เหตุผลเป็นการคิดเพื่อพยายามอธิบายเหตุการณ์บางอย่างโดยข้อมูลประกอบ ส่วนการอ้างเหตุผลนั้นเป็นการนำเอาข้อมูลอื่น ๆ มาเพิ่มเติมเพื่อยืนยันและพิสูจน์ความเป็นจริงให้นำเชื่อถือมากขึ้น ดังตัวอย่าง

ใจ : ส้มตำร้านปากซอยอร่อยจริง ๆ

ก้อง : นายรู้ได้อย่างไร

ใจ : ก็ฉันเคยไปกินมาหลายครั้งแล้วนี่

ส้มตำที่ร้านปากซอยอร่อย(เป็นข้อสรุป)

เพราะฉันเคยไปกินมาหลายครั้ง(เป็นข้ออ้างที่ใช้ยืนยันสนับสนุนข้อสรุป)

การอ้างเหตุผลที่ดี

การอ้างเหตุผลที่ดี(Good argument) จะช่วยความคิดของเราที่นำเสนอแนะนั้นได้รับการยอมรับได้ง่ายขึ้น การอ้างเหตุผลที่ดีนั้นจำเป็นต้องหาหลักฐานที่ดีและเหมาะสมมาสนับสนุนความคิดโดยหลักฐานที่ดีนั้นจะต้องมีความสัมพันธ์กับข้อสรุป

การอ้างเหตุผลแบบนิรนัย(Deductive argument) เป็นการอ้างเหตุผลจากข้ออ้างที่เป็นความจริงอย่างแน่นอนตายตัวที่เรียกว่าความจริงทั่วไป มาสนับสนุนหรือยืนยันความเป็นจริงของข้อสรุปที่มีลักษณะเป็นความจริงเฉพาะ

ถ้าอ้างว่า : คนทุกคนต้องตาย (ข้ออ้างที่เป็นความจริงทั่วไป)

ข้อเท็จจริง : นายแดงเป็นคน

ยืนยันได้ว่า : นายแดงต้องตาย (ข้ออ้างที่ยืนยันได้)

การอ้างเหตุผลแบบอุปนัย(Inductive argument) เป็นการอ้างเหตุผลที่ข้ออ้างได้หลักฐานมาจากข้อเท็จจริง(Fact) ที่ถือว่าเป็นความจริงเฉพาะที่ได้มาจากความจริงบางส่วน แล้วนำไปสนับสนุนข้อสรุปส่วนที่เป็นความจริงทั่วไป(Truth)ที่ถือว่าเป็นความจริงของสิ่งทั้งหมด แต่ข้อสรุปส่วนมากจะเป็นข้อสรุปที่มีน้ำหนักเกินข้ออ้างอยู่มาก

ข้ออ้างทั้งหมดเป็นจริง : กา เท่าที่เห็นมาเป็นสีดำ

ข้ออ้างทั้งหมดที่มีความเป็นไปได้สูง : กา ทั้งหมดเป็นสีดำ

หรือ

คนไทยส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ

สมศักดิ์เป็นคนไทย

ดังนั้นสมศักดิ์นับถือศาสนาพุทธ

ข้อบกพร่องในการอ้างเหตุผล

จากการอ้างเหตุ 2 แบบในข้างต้นนั้น ใช่ว่าทุกคนจะอ้างเหตุผลได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม เพื่อให้สามารถอ้างเหตุผลได้อย่างถูกต้อง จึงจำเป็นต้องทราบถึงลักษณะข้อบกพร่องที่จะเกิดขึ้นเมื่อมีการอ้างเหตุผลจริงๆ โดยข้อบกพร่องส่วนใหญ่ที่พบคือ

การอ้างเหตุผลบกพร่องเพราะการเข้าใจข้อเท็จจริงคลาดเคลื่อน ส่วนใหญ่เกิดจากการใช้ภาษาที่บกพร่องไม่สามารถสื่อความหมายของข้อเท็จจริงที่ตนเองต้องการระบุถึงได้อย่างชัดเจน เป็นผลให้ผู้ฟังเกิดความเข้าใจผิดต่อข้อเท็จจริงที่ผู้พูดต้องการสื่อและทำให้ไม่ลงรอยกันในการยอมรับเหตุผล มักเกิดขึ้นจาก การใช้คำพูดกำกวม การเสริมเติมแต่งหรือดัดแปลงคำพูดที่เกินความจริง

การอ้างเหตุผลบกพร่องเพราะเนื้อหาของเหตุผลบกพร่อง มักเกิดขึ้นเมื่ออ้างเหตุผลแบบอุปนัย ส่วนใหญ่จะเป็นการไม่สามารถหาเนื้อหาของเหตุผลที่มีปริมาณมากพอที่จะทำให้ข้ออ้างมีน้ำหนักอย่างเพียงพอ เช่นเครื่องใช้ไฟฟ้าที่ผลิตผลิตรจากโรงงานนี้จะมีค่าประหยัดไฟเบอร์5 เพราะจากการทดสอบเครื่องใช้ไฟฟ้าจำนวน 2 เครื่องที่ผลิตจากโรงงาน ข้อสรุปของการอ้างเหตุผลนี้มีโอกาสผิดได้มากเพราะโรงงานนี้ผลิตเครื่องใช้ไฟฟ้าจำนวน 3 ล้านเครื่อง แต่มีการทดสอบเพียง 2 เครื่องเท่านั้น

การอ้างเหตุผลบกพร่องเพราะวิธีการอ้างบกพร่อง เป็นข้อบกพร่องที่มักเกิดขึ้นในการอ้างเหตุผลแบบนिरนัย โดยอ้างเหตุผลผิดรูปแบบของเกณฑ์การอ้างเหตุผลเช่น “ ถ้าฝนตก ดังนั้นวันนี้ถนนเปียก เมื่อวานฝนไม่ตก ดังนั้นเมื่อวานถนนไม่เปียก”

การอ้างเหตุผลบกพร่องเพราะการทิ้งเหตุผล เกิดขึ้นเพราะผู้อ้างไม่พยายามนำเอาหลักฐานที่แท้จริงมายืนยันหรือสนับสนุนข้อสรุปของตน แต่จะนำสิ่งที่ไม่ใช่เหตุผลมาใช้เสมือนว่าเป็นเหตุผล ซึ่งหากพิจารณาเหตุผลที่นำมาอ้างอย่างแท้จริงแล้วจะพบว่าไม่ใช่ ผู้อ้างมักจะใช้สิ่งที่สามารถโน้มน้าวให้ผู้ฟังเกิดอารมณ์คล้อยตามและมักสรุปโดยไม่คำนึงถึงเหตุผลที่แท้จริง เช่นการใช้อำนาจเข้าข่ม การขอความเห็นใจ การอ้างคนส่วนมาก การอ้างความเป็นพวกเดียวกัน

ข้อจำกัดของระบบการคิดแบบเดิม

การคิดแบบนिरนัยและการคิดแบบอุปนัยเป็นระบบการคิดที่มนุษย์ใช้กันมานานแล้ว และการคิดทั้ง 2 ระบบนี้มีทั้งข้อดีและข้อเสีย ในด้านดีมนุษย์ได้พัฒนาศักยภาพตนเองให้มีศักยภาพเหนือสิ่งต่างด้วยการคิด ส่วนในด้านที่ไม่ดีก็คือมนุษย์ถูกกักขังอยู่กับการคิดทั้ง 2 แบบนี้ ทำให้มนุษย์ไม่สามารถพัฒนาระบบการคิดใหม่ๆขึ้นมาทดแทนได้ในขณะที่สภาพแวดล้อมของโลกปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมากเกินกว่าที่ระบบการคิดแบบเดิมๆจะสามารถรับกับปัญหาใหม่ๆที่เกิดขึ้นได้

จบเนื้อหาตอนที่ 1